

КОРПОРАТИВНІ ІНТЕРЕСИ ЯК ОБ'ЄКТ БЕЗПЕКИ

Запропоновано концептуальний підхід до дослідження корпоративних інтересів як узгоджених інтересів учасників корпоративних відносин, що є об'єктом безпеки, висвітлено їх сутність, зміст та структуру.

Ключові слова: корпоративні інтереси, економічні інтереси, узгоджені інтереси, збалансовані інтереси, учасники корпоративних відносин.

Предложен концептуальный подход к исследованию корпоративных интересов как согласованных интересов участников корпоративных отношений, являющихся объектом безопасности, отражена их сущность, содержание и структура.

Ключевые слова: корпоративные интересы, экономические интересы, согласованные интересы, сбалансированные интересы, участники корпоративных отношений.

The article suggests a conceptual approach to the study of corporate interests as the coordinated interests of the participants of corporate relations and the security object, covers their nature, content and structure.

Key words: corporate interests, economic interests, coordinated interests, balanced interests, participants of corporate relations.

Постановка проблеми. В основі корпоративних відносин, що мають комплексний характер, лежить особлива категорія інтересів, які іменуються корпоративними.

Саме корпоративні інтереси, з одного боку, є рушійною силою розвитку корпоративної системи в цілому і кожного її учасника зокрема, а з іншого – у випадку їх незадоволення, вони можуть набувати форми загроз. На сучасному етапі розвитку корпоративних відносин корпоративні інтереси виступають об'єктом безпеки. Проте їх сутність, зміст та структура з точки зору безпекознавства ще недостатньо в науковому плані досліджені. У свою чергу, це негативно відбивається при формуванні на практиці сучасних систем управління функціями розвитку та безпеки як єдиного процесу життєдіяльності корпоративної системи.

Стан дослідження. Дослідженню корпоративних інтересів присвячено чимало праць [1, 2, 3, 4]. Існують два основних підходи до

розуміння сутності корпоративних інтересів. Зазвичай такими інтересами визнаються інтереси товариства, що інтегрують у собі приватні інтереси учасників, посадових осіб, найманих працівників, публічні інтереси та приватні інтереси пов'язаних з товариством третіх осіб. При другому підході розрізняють дві категорії корпоративних інтересів: загальний корпоративний інтерес, носієм якого виступає корпорація/товариство, та індивідуальний корпоративний інтерес учасника.

У літературних джерелах панує думка, що основною характерною ознакою корпоративних інтересів є їх конфліктність і лише у поодиноких наукових працях йдеться про їх збалансованість [5, с. 86; 6, с. 48].

Метою дослідження є формування концептуального підходу до розуміння корпоративних інтересів як узгоджених інтересів, а також як об'єкта безпеки.

Виклад основних положень. Інтереси є основою життєдіяльності організації, визначальним мотивом в управлінні її розвитком і одночасно об'єктом безпеки. Щоб захищати інтерес, потрібно його знати і сприймати як об'єкт захисту [5, с. 86].

Визначальну роль корпоративним інтересам у життєдіяльності організації приділяє багато авторів. Так, на думку В. Кононова, корпоративні правовідносини між учасником корпорації та корпорацією призначені для узгодження майнових інтересів учасників корпорації при формуванні єдиної волі корпорації [7, с. 101]. О. Макарова відзначає, що компроміс інтересів є основою корпоративних відносин, тобто відносин, що складаються між учасниками об'єднання (акціонерами) та відокремленим від акціонерів апаратом управління (менеджментом), а також між менеджментом та іншими заінтересованими особами такого об'єднання (працівниками, партнерами, державними органами та ін.) [8, с. 9].

Безперечно, що визначальною складовою корпоративного інтересу є економічний. Саме тому основу корпоративних відносин становить не факт створення юридичної особи (акціонерного товариства), а факт наявності спільних економічних інтересів певної кількості осіб.

Економічний інтерес розглядається вченими як реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб. Економічний інтерес є породженням і соціальним проявом потреби. Інтерес виникає тоді, коли задоволення потреби усвідомлюється як конкретна мета (максимізація прибутку, привласнення товару, користування або володіння певним товаром тощо). От-

же, економічні інтереси – це усвідомлені потреби існування різних суб'єктів господарювання [9].

Економічні інтереси виходять з певного кола потреб суб'єкта економічних відносин, проте некоректно вважати інтереси і потреби тотожними поняттями. Економічні інтереси виходять з потреб, але знаходять своє зовнішнє вираження в діях суб'єкта відносин. Таким чином, економічні інтереси – це причина вступу суб'єкта до певного виду економічних відносин.

Інші дослідники вважають, що економічний інтерес – це об'єктивна характеристика соціального статусу суб'єкта, яка демонструє, що йому в силу даного статусу, вигідно чи не вигідно, та якою мірою, які дії у даній системі суспільно-економічних відносин чи зміни цієї системи сприяють збереженню (зміцненню) його соціального статусу, а які ведуть до протилежного результату та якою мірою [10]. Економічний інтерес у цьому випадку розглядається як категорія, що відбиває скерованість суб'єкта на «самоствердження» та характеризує його соціальний статус.

Найпоширенішим є підхід до класифікації економічних інтересів у залежності від відносин суб'єкта до власності – за моно-суб'єктною (індивідуальною), полісуб'єктною (груповою, колективною) та загальною (асоційованою) формами привласнення. Відповідно до цієї класифікації будь-які економічні інтереси є відповідно індивідуальними, колективними чи загальними.

Неокласична економічна теорія виокремлює три основні групи носіїв економічних інтересів суб'єкта корпоративних відносин: власники капіталу, менеджери та наймані робітники.

Найбільшими інтересами за даної моделі володіють *власники підприємства*, що зацікавлені у збереженні власності, отриманні гарантованого доходу, прийнятті кінцевих стратегічних управлінських рішень.

Інтереси *менеджера* пов'язуються з ефективністю використання капіталу за певний проміжок часу і отриманням у зв'язку з цим максимального прибутку суб'єктом господарювання. Відповідно до цього інтересу менеджер підприємства отримує власний прибуток у вигляді відсотка за економічними результатами роботи фірми.

Інтереси *найманих робітників* насамперед включають прагнення отримати максимально можливі поточні доходи (заробітну плату).

Разом із тим різновекторність економічних інтересів може спричиняти і на практиці спричиняє конфлікт інтересів.

Зазначений підхід можна вважати як такий, що вкладається у класичну теорію капіталізму. Проте наприкінці ХХ сторіччя відбулись

поступові процеси «соціалізації» економічних відносин, за яких роль менеджерів та найманих працівників стрімко зростає. І дійсно, на початку XXI століття закріпилася тенденція, коли менеджмент світових транснаціональних корпорацій отримував прибутки значно більші, ніж власники цих суб'єктів господарювання. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні також значно підвищилася роль найманих працівників акціонерних товариств у зв'язку з тим, що вони у більшості випадків одночасно стали співвласниками підприємства за наслідками приватизаційних процесів.

Таким чином, можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку економічних відносин окрім власника, менеджер також зацікавлений у збільшенні вартості капіталу підприємства на фондовому ринку, а робітник – в участі в управлінні фірмою. Підтвердженням цього є соціологічні опитування, що виявили тенденцію до посилення значущості для найманих робітників таких питань, як участь в управлінні підприємством та розподіл прибутку. Наприклад, у США, ще наприкінці 70-х років XX століття 66% опитаних робітників виявляли бажання працювати на підприємствах, що належать трудовим колективам [11, с. 52–71].

Таким чином, в основі діяльності суб'єктів корпоративних відносин є економічні інтереси (рис.).

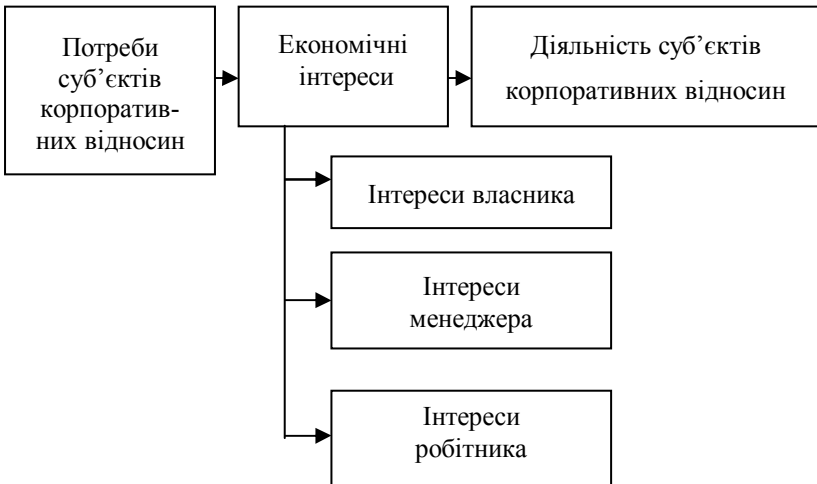

Рис. Роль економічних інтересів у корпоративних відносинах

Зазначений підхід збігається з теорією держателів інтересу, згідно з якою товариство (корпорація) розглядається як згусток різноманітних інтересів, що не лише збігаються, а й конкурують [2, с. 35].

Отже, наявність економічних інтересів у суб'єктів корпоративних відносин з одного боку є основою розвитку організації, а з іншого – їх конфлікт може набувати форми загрози. Тому економічні інтереси всіх учасників корпоративних відносин мають узгоджуватися і в такий спосіб набувати форми і змісту корпоративних інтересів, які об'єднують усіх учасників, а не конкурують між собою і тим більше не конфліктують. Крім того вони закладають основи механізмів:

- 1) розвитку організації;
- 2) противаг щодо протилежних або конкуруючих інтересів;
- 3) сприяння в реалізації спільних інтересів (інтересів більшості).

Подібної думки дотримується І. Спасибо-Фатеева, відзначаючи, що в акціонерному товаристві складається певна система інтересів, в основі якої лежать збалансовані інтереси власників акціонерного капіталу, в результаті чого викристалізовується інтерес товариства, що значною мірою віддзеркалює інтереси його засновників та учасників як основних діючих осіб у долі товариства, однак повністю не збігається з ними [6, с. 48]. Разом з тим тут мають місце і суперечності, оскільки до збалансованих інтересів включаються в основному лише інтереси власників акціонерного капіталу, а інтереси інших учасників товариства є похідними чи другорядними. Г.А. Мінаєв під корпоративними інтересами розуміє сукупність збалансованих життєво важливих інтересів працівників, колективу організації і самої організації. У даному визначенні також основним є термін збалансовані інтереси. На нашу думку, збалансовані інтереси передбачають врахування всіх інтересів, що сприяють розвитку. Проте, на практиці це зробити практично неможливо. З точки зору безпеки економічні інтереси всіх суб'єктів корпоративних відносин повинні сприяти розвитку і бути узгодженими. Саме узгодженість економічних інтересів сприяє відсутності або низькому (безпечному) рівню конфліктності й у такий спосіб є об'єднувальним механізмом в їх реалізації. З іншого боку, узгодженість інтересів створює основні передумови для розвитку організації. Для узгодження економічних інтересів можна використовувати різні механізми: відповідні норми Законів України, колективні договори, контракти тощо.

Наприклад, учасники корпоративних відносин можуть мати різні економічні інтереси щодо використання отриманого прибутку: якщо акціонери зазвичай зацікавлені в його розподілі у формі дивідендів, то товариство як суб'єкт господарських відносин – у поповненні за раху-

нок прибутку своєї майнової бази (відповідних фондів) для розширення, модернізації виробництва, застосування новітніх техніки і технології. Для вирішення цього питання можна провести збори акціонерів і найманих працівників. У випадку прийняття узгодженого рішення щодо того, як використовувати отриманий прибуток, економічні інтереси набувають форми корпоративних економічних інтересів, які будуть вказівником при плануванні та в цілому управлінській діяльності, а також об'єктом безпеки.

Сьогодні у зарубіжній управлінській практиці знайшла широке практичне застосування так звана теорія зацікавлених сторін. Одним із перших ідею врахування інтересів зацікавлених сторін в управлінні компаніями сформулював відомий економіст Р. Фрімен у 1984 році. На його думку, стратегічне управління фірмами приватного сектора може бути набагато ефективнішим і результативнішим, якщо менеджери почнуть враховувати інтереси різних зацікавлених сторін [4, с. 62].

Для корпоративних інтересів характерним є те, що за загальним правилом приватні інтереси окремого учасника підпорядковуються інтересам товариства, що в більшості випадків збігається з інтересами більшості (в об'єднаннях капіталів), або інтересам усіх учасників, що мають право вести справи товариства (у персональних об'єднаннях). Товариство має діяти в інтересах учасників (якщо ці інтереси є законними), а учасники, у свою чергу, не повинні перешкоджати діяльності товариства.

Можливість реалізації учасниками своїх інтересів забезпечується закріпленням за ними відповідних прав (участі в управлінні справами товариства, у розподілі прибутку товариства та його майна у разі ліквідації, на інформацію про діяльність товариства) та механізмів їх захисту у разі порушення, а також покладенням на органи товариства, його посадових осіб кола обов'язків, спрямованих на забезпечення діяльності товариства в інтересах його учасників, якщо останні не суперечать встановленому державою у сфері господарювання порядку і законним інтересам товариства та інших учасників.

Інтереси товариства також забезпечуються не лише його правами, обов'язками щодо нього учасників, посадових осіб, найманих працівників, контрагентів, територіальної громади, держави, а й закріпленням у законі певних обмежень (щодо згаданих категорій осіб), відповідних правових механізмів: формування та зміни статутного капіталу/фонду, інших фондів та резервів (якщо такі передбачені законом як обов'язкові), порядку розподілу прибутку, управління справами товариства тощо.

Системі корпоративних інтересів притаманний чіткий поділ на такі групи: інтереси акціонерного підприємства як суб'єкта господарювання, інтереси власника (власників), інтереси топ-менеджерів, найманих працівників і так звані пов'язані інтереси (інтереси постачальників, партнерів, кредиторів, споживачів, держави тощо).

Кожний з цих учасників корпоративних відносин зацікавлений у тому, щоб його інтереси були задоволені. У протилежному випадку можуть виникати нові загрози. Разом з тим, у структурі корпоративних інтересів можна виокремити ряд інтересів, у реалізації яких, прямо чи опосередковано, можуть бути зацікавлені всі учасники корпоративних відносин. До них можна віднести:

- 1) отримання гарантованого доходу з вкладеного капіталу;
- 2) збереження та ефективне управління власністю;
- 3) безпечні умови праці;
- 4) стабільність виплати заробітної плати
- 5) отримання акціонерним товариством максимального прибутку задля збільшення власних відсотків від його діяльності згідно з попередньою домовленістю з власником;
- 6) ефективне використання капіталу товариства;
- 7) налагоджені взаємовідносини «менеджмент – працівник», які б виключали можливість виникнення конфліктних ситуацій і забезпечували відповідну робочу атмосферу;
- 8) забезпечення фінансової стійкості та незалежності роботи підприємства тощо.

Таким чином, *корпоративні інтереси* – це сукупність узгоджених життєво важливих інтересів відповідних учасників корпоративних відносин і самої організації. Розуміння корпоративних інтересів як узгоджених має принципове концептуальне значення як для розвитку, так і безпеки соціально-економічної системи. У зв'язку із чим саме корпоративні, а не економічні інтереси учасників корпоративних відносин є об'єктом захисту (безпеки).

Висновки. Формування концептуального підходу до поняття «корпоративні інтереси» як узгоджених інтересів відповідних учасників корпоративних відносин спонукають до управління через інтереси, як об'єднувального механізму, управління через призму їх захисту, тобто безпеки.

За такого підходу корпоративні інтереси є не тільки об'єднувальним, а ще й мотивуючим механізмом розвитку корпоративної системи і в цілому основою її життєдіяльності. З іншого боку, на шляху їх реалізації виникають різні загрози, у зв'язку з чим корпоративні інтереси становлять об'єкт безпеки. В сучасних умовах такий підхід до управління корпорацією та її безпеки є надзвичайно актуальним, проте

недостатньо науково дослідженим, а тому є потреба у подальших наукових пошуках.

---

1. Вінник О.М. Проблеми правового забезпечення приватних і публічних інтересів в акціонерних товариствах / О.М. Вінник // Проблеми вдосконалення господарського законодавства України: тези виступів учасників «круглого столу» (17–18 квітня 2001 р., м. Київ). – К., 2001. – С. 45–48.

2. Мур Д. Заинтересованные лица или акционеры: теоретический или практический вопрос? / Д. Мур // Современный менеджмент в России и за рубежом. – 1998. – № 10. – С. 32–42.

3. Орлова Н.В. Акционирование предприятий. Проблема формирования новых собственников / Н.В. Орлова // Ринкова економіка: Сучасна теорія і практика управління. – Т. 2: зб. наук. праць. – Одеса, 1999. – С. 191–196.

4. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі / К.І. Редченко. – Львів: «Новий світ-2000», 2003. – 272 с.

5. Минаев Г.А. Безопасность организации / Г.А. Минаев. – К.: КНТ, 2009. – 440 с.

6. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерне товариство як акумуляція, синтез та суперечність інтересів / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 1999. – № 12. – С. 48.

7. Кононов В.С. Корпоративные правоотношения: понятие, признаки, сущность / В.С. Кононов // Актуальные проблемы гражданского права: сб. статей. – Вып. 9 / под ред. О.Ю. Шилохвоста. – М.: Норма, 2005. – 480 с.

8. Макарова О.А. Корпоративное право: учебник / О.А. Макарова. – М.: Волтерс Клувер, 2005 – 432 с. – (Серия «Библиотека студента»).

9. Основи економічної теорії: політекономічний аспект [Григорук А.А., Палюх М.С., Литвин Л.М., Літвінова Т.Д.]. – Тернопіль, 2002. – 304 с.

10. Канапухин П.А. Система экономических интересов и их роль в мотивационном механизме / П.А. Канапухин, Ю.И. Хаустов // Вестник ВГУ. Серия «Экономика и управление». – 2004. – № 2.

11. Попов В.В. Утопия или реальность XXI века? / В.В. Попов. – М.: МЭиМО, 1992. – № 3. – С. 52–71.